

BIURO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
ZESPÓŁ ORZECZNICTWA I STUDIÓW

ZOS-430-28/09

Kontrola hierarchicznej zgodności norm
z nieobowiązującymi przepisami konstytucyjnymi
– orzecznictwo sądów konstytucyjnych oraz prawodawstwo wybranych państw
(na podstawie odpowiedzi nadesłanych w ramach Komisji Weneckiej)

Warszawa, sierpień 2009

Spis treści

Kontrola hierarchicznej zgodności norm z nieobowiązującymi przepisami konstytucyjnymi – analiza na podstawie odpowiedzi nadesłanych w ramach Komisji Weneckiej.....	3
Przedmiot kontroli - rozstrzygnięcie o konstytucyjności norm prawnych wydanych przed wejściem w życie konstytucji.....	3
Wzorzec kontroli – możliwość rozstrzygnięcia o zgodności tych norm z konstytucją obowiązującą w czasie ich uchwalenia	4
Tłumaczenie nadesłanych odpowiedzi.....	6
Pytania zadane na forum Komisji Weneckiej.....	6
Austria	6
Belgia.....	7
Białoruś	8
Bułgaria	10
Chorwacja	10
Gruzja.....	11
Luksemburg	12
Łotwa	13
Meksyk	14
Słowenia.....	15
Ukraina	16
Węgry	17

Kontrola hierarchicznej zgodności norm z nieobowiązującymi przepisami konstytucyjnymi – analiza na podstawie odpowiedzi nadesłanych w ramach Komisji Weneckiej¹

Przedmiot kontroli - rozstrzygnięcie o konstytucyjności norm prawnych wydanych przed wejściem w życie konstytucji

Spośród państw, z których nadesłano odpowiedzi, tylko w Chorwacji Sąd Konstytucyjny uznał, że skoro konstytucja uchwalona została 22 grudnia 1990 r. i ma zastosowanie tylko do stosunków prawnych powstałych po jej uchwaleniu i wejściu w życie, zatem postanowienia ustawy zasadniczej nie mogą być użyte jako wzorce kontroli ustaw wydanych w dawnej Jugosławii i w Socjalistycznej Republice Chorwacji (wyrok z 21 kwietnia 1999 r., dotyczący sprawy nr U-I-637/1996 i innych). Chorwacki Sąd Konstytucyjny nie wyłączył jednak zupełnie możliwości orzekania o zgodności z konstytucją z 1990 r. przepisów uchwalonych wcześniej: wyjątkowo będzie to możliwe, jeśli badana regulacja została włączona do porządku prawnego Republiki Chorwackiej poprzez ustawę o przejęciu ustaw federalnych (OG, No. 53/91).

Z grupy państw, w których dopuszcza się zastosowanie wzorca kontroli później uchwalonego niż badana norma, można wskazać takie, gdzie w ustawie o Sądzie Konstytucyjnym wprost przewidziano tę kompetencję: Gruzję (ustawa organiczna o Sądzie Konstytucyjnym wprowadza dodatkowy warunek: obowiązywania poddanej kontroli normy) oraz Ukrainę. Także w innych krajach występuje podobna możliwość, ale dopuścił ją sam Sąd Konstytucyjny w swoim orzecznictwie (np. w Słowenii - orzeczenia z 17 listopada 1994 r., U-I-99/94-4, oraz z 13 kwietnia 1995 r., U-I-18/95).

Innym kryterium może być data uchwalenia konstytucji. Ustawy zasadnicze: belgijska (z 1831 r., zastąpiona dopiero konstytucją z 1994 r.), łotewska (z 1922 r. – przywrócono jej obowiązywanie w 1990 r.) oraz meksykańska (z 1917 r.), z uwagi na długi okres obowiązywania, rzadko są wzorcem kontroli w sprawach dotyczących aktów normatywnych wydanych wcześniej. Jednak belgijski Sąd Konstytucyjny orzekał o zgodności z konstytucją z 1831 r. przepisów kodeksu cywilnego z 1804 r., zaś meksykański Narodowy Sąd Najwyższy w wyroku z 23 maja 2007 r. badał konstytucyjność przepisu ustawy o przestępstwach prasowych, uchwalonej przed wejściem w życie konstytucji.

Ponadto, meksykański Narodowy Sąd Najwyższy w wyroku z 17 grudnia 1917 r. wskazał, że normy prawne uchwalone przed wejściem w życie konstytucji obowiązują, jeśli nie są sprzeczne z ustawą zasadniczą lub nie zostały uchylone.

¹ Wszystkie przywołane sprawy są szerzej omówione w drugiej części niniejszego opracowania.

Wzorzec kontroli – możliwość rozstrzygania o zgodności tych norm z konstytucją obowiązującą w czasie ich uchwalenia

Białoruski Sąd Konstytucyjny w sentencji wyroku z 23 stycznia 1998 r., nr J-61/98 orzekł niezgodność kontrolowanych norm prawnych zarówno z obowiązującą konstytucją (z 15 marca 1994 r.), jak i z poprzednią ustawą zasadniczą (z 1978 r.), nie wyjaśniając przy tym, dlaczego zastosował obie konstytucje. W uzasadnieniu wyroku także powołano regulacje obu ustaw zasadniczych, dotyczące organu państwa kompetentnego w zakresie nakładania podatków.

W Belgii Sąd Konstytucyjny dopuścił możliwość orzekania o zgodności normy z przepisami konstytucji w brzmieniu obowiązującym podczas uchwalenia kontrolowanego aktu. W wyroku 82/95 z 14 grudnia 1995 r. zajął zdecydowane stanowisko: *w pierwszej kolejności kontrola zgodności z konstytucją jest przeprowadzana w świetle norm konstytucyjnych obowiązujących w czasie uchwalania przepisów poddanych badaniu Sądu*, które nieco złagodził w wyrokach nr 97/2005 z 1 czerwca 2005 r. oraz nr 7/2009 z 15 stycznia 2009 r. i „odwrócił” wcześniej ustaloną zasadę: *poza przypadkiem, gdy treść pytania prawnego lub okoliczności konkretnej sprawy prowadzą do przeciwnych wniosków, Sąd musi kontrolować zgodność normy ustawowej z postanowieniami tytułu II konstytucji [podstawowe prawa i wolności] w momencie tej kontroli konstytucyjnej a nie w chwili uchwalenia badanego przepisu*. Podobnie w wyroku nr 68/2008 z 17 kwietnia 2008 r., dotyczącym podziału kompetencji pomiędzy państwo federalne i jednostki tworzące federację, w którym Sąd wskazał, że *nie wyklucza to możliwości wzięcia pod uwagę, w konkretnym przypadku, podziału kompetencji, którego zakres został zmieniony w późniejszym okresie*. Natomiast w Luksemburgu Sąd Konstytucyjny w wyroku z 23 grudnia 2005 r., nr 28/05 zastosował wzorzec kontroli – art. 36 konstytucji, określający podmiot uprawniony do wydania aktów wykonawczych do ustaw – w brzmieniu obowiązującym w dacie uchwalenia kontrolowanej normy.

Jednak w przypadku dokonanej nowelizacji konstytucji obowiązującej nieprzerwanie: zarówno w momencie uchwalenia przepisów poddanych następnie kontroli sądu konstytucyjnego, jak i podczas postępowania przed tym sądem, można wskazać sprawy, w których wzorcem kontroli były normy ustawy zasadniczej obowiązujące w dacie orzekania: w Belgii w sprawie nr 84/2005 z 4 maja 2005 r., a także w Luksemburgu w wyroku z 6 czerwca 2008 r., 44/07. Podobnie na Łotwie, gdzie do konstytucji z 1922 r. dodano w 1998 r. rozdział „Podstawowe prawa człowieka”, jak również na Ukrainie, gdzie po znaczącej nowelizacji konstytucji w zakresie podziału władz (a zwłaszcza kompetencji prezydenta), Sąd Konstytucyjny orzekł, że niezgodne z ustawą zasadniczą są przepisy ustawy uchwalone przed nowelizacją oraz akt wykonawczy wydany na podstawie takiej ustawy (orzeczenia z 2 października 2008 r., nr 19-rp/2008 oraz z 8 października 2008 r., nr 21-rp/2008).

Warto wskazać na obowiązek orzekania przez sądy konstytucyjne niektórych państw zawsze na podstawie aktualnie obowiązującej konstytucji – m. in. w Austrii oraz na Łotwie. Pośrednio, taki wniosek może wynikać z przytoczonych wyżej spraw rozstrzyganych na Ukrainie po wejściu w życie nowelizacji ustawy: dotychczas zgodne z konstytucją normy „stały się” niekonstytucyjne. Zbliżony mechanizm „nabycia cechy niekonstytucyjności” przez normę prawną przywołał węgierski Sąd Konstytucyjny w wyroku z 5 marca 1992 r., 11/92, w którym uznał, że *data uchwalenia może mieć znaczenie wtedy, gdy wydane przed wejściem*

w życie Konstytucji prawo stało się niekonstytucyjne z uwagi na obowiązywanie nowej ustawy zasadniczej.

Zdecydowanie za koniecznością orzekania na podstawie aktualnie obowiązującej konstytucji powiedział się gruziński Sąd Konstytucyjny w wyroku z 18 maja 2007 r., w którym uznał, że odwołania w preambule konstytucji z 1995 r. do konstytucji z 1921 r. mają charakter nawiązania do tradycji, nie zaś odesłania do poszczególnych norm tamtej ustawy zasadniczej.

Interesującym zagadnieniem jest mechanizm harmonizacji zastosowany w okresie transformacji w Chorwacji. Ustawa konstytucyjna o wprowadzeniu konstytucji Republiki Chorwackiej (OG, No. 110/96), przewidywała, że ustawy i inne akty prawne mają zostać dostosowane do konstytucji [standardów konstytucyjnych] najpóźniej do 31 grudnia 1997 r.

Tłumaczenie nadesłanych odpowiedzi

Pytania zadane na forum Komisji Weneckiej

Informacje dotyczące kontroli hierarchicznej zgodności norm z nieobowiązującymi przepisami konstytucyjnymi w orzecznictwie sądów konstytucyjnych oraz prawodawstwie otrzymano na podstawie nadesłanych w ramach Komisji Weneckiej odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy Sąd Konstytucyjny lub równoważny organ jest uprawniony do rozstrzygania o konstytucyjności norm prawnych wydanych przed wejściem w życie konstytucji (która weszła w życie zanim rozpoczęło się postępowanie w przedmiocie kontroli zgodności z konstytucją)?
2. Jeśli tak, czy Sąd Konstytucyjny lub równoważny organ jest uprawniony do rozstrzygania o zgodności tych norm z konstytucją obowiązującą w czasie ich uchwalenia? Jeśli to możliwe, proszę podać przykłady spraw rozpatrzonych przez Sąd Konstytucyjny lub równoważny organ.
3. Czy są sprawy, w których Sąd Konstytucyjny lub równoważny organ rozstrzygał o zgodności tych norm z konstytucją obowiązującą w czasie, gdy toczyło się postępowanie w przedmiocie kontroli zgodności z konstytucją (nie zaś konstytucją obowiązującą w momencie uchwalenia przedmiotowych przepisów) – ale uzasadnienie orzeczenia odnosi się do możliwości kontroli zgodności z dawną konstytucją albo Sąd wprost cytuje odpowiednie fragmenty dawnej konstytucji. Proszę również uwzględnić takie sprawy.

Zestawienie uwzględni powyższe zagadnienia.

Austria²

Pyt.1

Austriacki Sąd Konstytucyjny jest kompetentny w sprawach orzekania o zgodności z konstytucją norm prawnych wydanych przed wejściem w życie ustawy zasadniczej

Pyt. 2 i 3

Wzorcami kontroli są zawsze normy konstytucji obowiązującej w momencie orzekania o zgodności danej normy z ustawą zasadniczą. Podczas kontroli norm opartych o

² Odpowiedź nadesłana z Verfassungsgerichtshof przez p. Brittę Wagner dn. 31 lipca 2009 r.

wcześniejszą konstytucję,³ austriacki Sąd Konstytucyjny nie odwołuje się do regulacji już nieobowiązującej ustawy zasadniczej.

Belgia⁴

Pyt. 1

Sąd Konstytucyjny uznał się kompetentnym do kontrolowania konstytucyjności przepisów uchwalonych wcześniej niż w 1831 r., dacie wejścia w życie konstytucji belgijskiej.⁵ Między innymi, Sąd orzekał o zgodności z konstytucją kilku norm Kodeksu cywilnego z 1804 r. („kodeksu Napoleona”).

W innych orzeczeniach Sąd – bez analizowania wprost swojej kompetencji w tym względzie – badał konstytucyjność przepisów z poszczególnymi normami ustawy zasadniczej, które weszły w życie później. Na przykład, w sprawie nr 84/2005 z 4 maja 2005 r., Sąd rozstrzygał, czy ustawa z dnia 20 lipca 1970 r., zatwierdzająca Konwencję ramową o ubezpieczeniu społecznym między Królestwem Belgii a Królestwem Maroka, podpisaną w Rabacie 24 czerwca 1968 r., jest zgodna z art. 11 bis konstytucji, który wszedł w życie 26 lutego 2002 r. i dotyczy równości kobiet i mężczyzn. Por. także wyrok z 4 czerwca 2009 r., nr 96/2009.

W kwestii praw ekonomicznych, socjalnych i kulturowych, których dotyczy art. 23 konstytucji z 1994 r., (wcześniej art. 24bis dawnej konstytucji, wprowadzony nowelą z 31 stycznia 1994 r.), Sąd zastosował konstrukcję efektu *standstill*: zgodnie z nim, ustawodawca nie może w znacznym stopniu zmniejszyć zakresu ochrony tych praw, w stosunku do zakresu obowiązującego w dacie wejścia w życie art. 23, chyba że z powodów związanych z interesem ogólnym (por. np. wyrok nr 182/2008 z 18 grudnia 2008 r., *considérant* B.7.3).

Pyt. 2 i 3

W wyroku nr 82/95 z 14 grudnia 1995 r., Sąd wskazał (*considérant* B.3.2), że *w pierwszej kolejności kontrola zgodności z konstytucją jest przeprowadzana w świetle norm konstytucyjnych obowiązujących w czasie uchwalania przepisów poddanych badaniu Sądu; zatem Sąd musi skontrolować czy przedmiotowy art. 38 jest zgodny z dawnymi art. 6, 6bis i 17 konstytucji (aktualnie art. 10, 11 i 24 konstytucji). Niemniej, z uwagi na fakt, że pytanie prawne dotyczy także stosowania tego przepisu po 1 stycznia 1989 r. - dacie wejścia w życie znowelizowanego art. 17 (obecnie art. 24) konstytucji – konieczne jest zbadanie jego zgodności z art. 24.*

Sąd zacytował powyższy fragment uzasadnienia w sprawie nr 69/96 z 28 listopada 1996 r. (*considérant* B.2.2).

³ *When reviewing norms based on former Constitutions, the Austrian Constitutional Court does not refer to the former constitutional situation.*

⁴ Odpowiedź nadesłana z Cour Constitutionnelle przez p. Rika Ryckeboera dn. 28 lipca 2009 r.

⁵ Zgodnie z informacjami dostępnymi na stronie belgijskiego sądu konstytucyjnego, obecnie obowiązuje konstytucja z 17 lutego 1994 r. <http://www.const-court.be/>

Jednakże ostatnio Sąd zdaje się różnicować stanowisko w tej kwestii. Wskazał m.in., że *poza przypadkiem, gdy treść pytania prawnego lub okoliczności konkretnej sprawy prowadzą do przeciwnych wniosków, Sąd musi kontrolować zgodność normy ustawowej z postanowieniami tytułu II konstytucji [podstawowe prawa i wolności] w momencie tej kontroli konstytucyjnej a nie w chwili uchwalenia badanego przepisu. Oczywiście, spór zawisły przed sądem meriti dotyczy częściowo okresu przed wejściem w życie art. 24 § 4 konstytucji [równość w nauczaniu], ale termin „równość”, który występuje w tej normie konstytucyjnej, ma co do zasady takie samo znaczenie jak w art. 10 konstytucji, który w tym czasie musiał być przestrzegany przez ustawodawcę* (por. wyroki nr 97/2005 z 1 czerwca 2005 r., *considérant* B.4, oraz nr 7/2009 z 15 stycznia 2009 r., *considérant* B.4.2.).

W orzecznictwie Sądu można wskazać sprawy, w których badał on zgodność poddanych jego kontroli przepisów z normami dotyczącymi podziału kompetencji pomiędzy państwo federalne i jednostki tworzące federację, które obowiązywały w dacie uchwalenia badanej regulacji. W wyroku nr 68/2008 z 17 kwietnia 2008 r., Sąd dodał, że *nie wyklucza to możliwości wzięcia pod uwagę, w konkretnym przypadku, podziału kompetencji, którego zakres został zmieniony w późniejszym okresie.*

Białoruś⁶

Jeśli sprawa tego wymaga, białoruski Sąd Konstytucyjny kontroluje zgodność norm prawnych zarówno z obowiązującą konstytucją (z 15 marca 1994 r.), jak i z poprzednią ustawą zasadniczą (z 1978 r.),⁷ jak np. w wyroku z 23 stycznia 1998 r., nr J-61/98.⁸ W tej sprawie, zainicjowanej wnioskiem Najwyższego Sądu Ekonomicznego o zbadanie konstytucyjności niektórych przepisów kilku aktów prawnych (uchwały Najwyższej Rady Państwa z 26 listopada 1992 r. o organizacji prywatnej praktyki notarialnej w Mińsku i uchwały ją nowelizującej oraz uchwał Rady Ministrów z 15 stycznia 1993 r. o wstępnej organizacji prywatnej praktyki notarialnej w Mińsku, a także z 5 marca 1994 r., pod tym samym tytułem, jak również zarządzenia ministrów sprawiedliwości i finansów z grudnia 1992 r. o wydawaniu i korzystaniu z licencji oraz o dokonywaniu prywatnych czynności notarialnych w okresie trwania eksperymentu w mieście Mińsku⁹ oraz postanowienia ministra sprawiedliwości z 25 stycznia 1994 r. o postępowaniu w sprawie wydawania i korzystania z licencji oraz o dokonywaniu prywatnych czynności notarialnych w okresie trwania eksperymentu tego rodzaju w Republice Białorusi¹⁰), Sąd Konstytucyjny uznał m. in., że regulacja grudnia 1992 r., wydana przez ministrów sprawiedliwości i finansów, oraz regulacja z 25 stycznia 1994 r., wydana przez ministra sprawiedliwości, są niezgodne z: konstytucją z 1978 r., z aktualnie obowiązującą konstytucją oraz z ustawami Republiki Białorusi.¹¹ Sąd

⁶ Odpowiedź nadesłana z Constitutional Court of the Republic of Belarus przez p. Olgę G. Sergeevą, dn. 7 sierpnia 2009 r.

⁷ *Ibidem.*

⁸ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

⁹ Order of issue, usage of licence and dealing with private notarial activities for the period of carrying out the experiment in the city of Minsk approved by the Ministry of Justice of 21 December 1992 No. 01-15/3733 and the Ministry of Finance of 22 December 1992 No. 13-10-5/3940.

¹⁰ Provision on the procedure of issue of licence for the right to deal with private notarial activities and carrying out the experiment of this kind of the activities in the Republic of Belarus.

¹¹ Punkt 3 sentencji brzmi:

Konstytucyjny wskazał, że zgodnie z art. 97 pkt 14 konstytucji z 1978 r., wyłącznie kompetentna w zakresie systemu fiskalnego i podatków była Najwyższa Rada Państwa; podobnie tę kwestię reguluje konstytucja z 15 marca 1994 r. Zatem akty wydane przez ministrów, które dotyczyły m.in. opodatkowania notariuszy prowadzących prywatną praktykę, nieoparte na (niewykonujące) żadnej regulacji Najwyższej Rady Państwa, są niezgodne z powołanymi normami ustaw zasadniczych.

W niektórych rozstrzygnięciach białoruski Sąd Konstytucyjny badał jednak zgodność norm prawnych wydanych w czasie, gdy obowiązywała konstytucja z 1978 r., z ustawą zasadniczą z 15 marca 1994 r., pozostającą w mocy podczas orzekania. Na przykład, w wyroku z 8 października 1998 r., nr J-72/98,¹² kontroli konstytucyjnej poddana została, na wniosek prezydenta, ustawa o podstawowych zasadach [wykonywania – A.Ś.] władzy narodu w republice Białorusi.¹³ Sąd Konstytucyjny wskazał, że przepisy art. 2, 78, 80, 97 i innymi konstytucji z 1978 r. ustanawiały suwerenność i zwierzchność Najwyższej Rady Republiki Białorusi jako najwyższego organu władzy państwowej. Natomiast konstytucją z 15 marca 1994 r. wprowadzono zasady suwerenności narodu (zgodnie z art. 3, naród białoruski jest jedynym źródłem władzy) oraz podziału władz, a także zasadniczo zmieniono pozycję ustrojową Najwyższej Rady i jej kompetencje (nie jest ona już wyłącznie uprawniona do działania w imieniu narodu białoruskiego). Przepis art. 7 ust. 3 badanej ustawy upoważniał Najwyższą Radę do podjęcia uchwały o rozwiązaniu lokalnej rady deputowanych ludowych i zarządzeniu nowych wyborów w sytuacji, gdy lokalna rada nie przestrzegała ustaw i uchwał wydanych przez najwyższy organ władzy państwowej w republice. W ocenie Sądu Konstytucyjnego, wskazana norma jest niezgodna z konstytucją z 1994 r. w zakresie, w jakim ogranicza tylko do Najwyższej Rady krąg podmiotów uprawnionych do rozwiązania lokalnej rady oraz zarządzenia wyborów, a pomija Radę Republiki Zgromadzenia Narodowego oraz prezydenta (który w określonych sytuacjach, zgodnie z konstytucją z 1994 r., może zarządzić wybory do lokalnych rad).

Podobnie w wyroku z 26 czerwca 1998 r., nr J-68/98,¹⁴ dotyczącym przepisu Kodeksu małżeńskiego i rodzinnego,¹⁵ białoruski Sąd Konstytucyjny kontrolował zgodność normy prawnej uchwalonej przed wejściem w życie konstytucji z 1994 r. z tą ustawą zasadniczą, nie rozważając jednak bliżej zagadnienia wzorca kontroli. W omawianej sprawie za

To find to be at variance with the Constitution of the Republic of Belarus of 1978, with the present Constitution and the laws of the Republic of Belarus:

paragraph eight of the Order of issue, usage of licence and dealing with private notarial activities for

the period of carrying out the experiment in the city of Minsk approved by the Ministry of Justice of 21 December 1992 No. 01-15/3733 and the Ministry of Finance of 22 December 1992 No. 13-10-5/3940 in part of the established order of taxation of the notaries dealing with private notarial activities, as well as paragraph nine of the specified Order;

sub-items 9.1, paragraphs one and two of sub-item 10.2 and sub-item 10.3 of the Provision on the procedure of issue of licence for the right to deal with private notarial activities and carrying out the experiment of this kind of the activities in the Republic of Belarus approved by the Ministry of Justice of the Republic of Belarus in the wording of 25 January 1994.

To find these norms to be invalid from the day of their adoption.

¹² Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

¹³ Opubl. w Vedamastsi Vyarkhovnaga Saveta Byelaruskai SSR, 1991, No. 12, art. 129; Vedamastsi Vyarkhovnaga Saveta Respubliki Belarus, 1991, No. 30, art. 494; No. 33, art. 603.

¹⁴ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

¹⁵ Collection of Laws of BSSR, 1969, No. 17, art. 278; 1990, No. 22, art. 451.

niekonstytucyjny został uznany przepis dopuszczający adopcję dziecka bez zgody rodziców na podstawie decyzji organu pozasądowego, przy czym sąd wskazał, że skutki wyroku nastąpiły „na przyszłość”, od wydania rozstrzygnięcia.

Bułgaria¹⁶

Jedną z kompetencji Sądu Konstytucyjnego jest badanie konstytucyjności ustaw, także tych uchwalonych przed wejściem w życie aktualnie obowiązującej konstytucji. Z uwagi na to, że Sąd utworzony został w październiku 1991 r., a więc po uchwaleniu obecnej konstytucji, nie ma on kompetencji, której dotyczą zadane pytania [do stosowania w rozstrzyganych przez siebie sprawach wzorców kontroli opartych na normach uprzednio obowiązującej ustawy zasadniczej – A.Ś.].

Chorwacja¹⁷

W wyroku z 21 kwietnia 1999 r., dotyczącym sprawy nr U-I-637/1996 i innych,¹⁸ chorwacki Sąd Konstytucyjny rozpoznał skargi dotyczące ustawy o odszkodowaniu za mienie wywłaszczone w okresie rządów komunistów jugosłowiańskich.

W orzeczeniu tym Sąd podkreślił zasadę kontynuacji państwa (Socjalistycznej Republiki Chorwacji oraz Socjalistycznej Federacji Republik Jugosławii). Wskazał, że zgodnie z art. 4 ustawy konstytucyjnej o wprowadzeniu konstytucji Republiki Chorwackiej (OG, No. 110/96), ustawy i inne akty prawne miały zostać dostosowane do konstytucji [standardów konstytucyjnych – A.Ś.] najpóźniej 31 grudnia 1997 r. Podobne postanowienie zawiera Deklaracja Konstytucyjna o Suwerenności i Niepodległości Republiki Chorwacji (OG, No. 56/90), która stanowi w art. IV § 2, że tylko te ustawy są obowiązujące w Republice Chorwacji, które zostały uchwalone przez Parlament Chorwacki, Sabor, a ponadto, podczas podziału, także regulacje federalne, które nie zostały unieważnione.¹⁹

Zgodnie z art. 9a § 2 ustawy konstytucyjnej o wprowadzeniu konstytucji Republiki Chorwackiej z 1991 r. (OG, No. 8/91 i 31/91) *w Republice Chorwacji nie stosuje się postanowień ustaw federalnych i innych regulacji, jak również pozostałych aktów organów federalnych, które są niezgodne z Konstytucją Republiki Chorwacji i ustawami chorwackimi.* Jednak, jak zauważył Sąd, w ostatecznej wersji ustawy konstytucyjnej to postanowienie nie

¹⁶ Odpowiedź nadesłana z Cour Constitutionelle przez prezesa Sądu p. Roumena Yankova, dn. 29 lipca 2009 r.

¹⁷ Odpowiedź nadesłana z Constitutional Court of the Republic of Croatia przez p. Mirjanę Stresec, dn. 24 lipca 2009 r.

¹⁸ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS. Wydaje się, że Sąd Konstytucyjny połączył sprawy do wspólnego rozpoznania.

¹⁹ *The same results from Article IV, paragraph 2 of the Constitutional Decision on the Sovereignty and Independence of the Republic of Croatia (OG, No. 56/90), in which it is set forth that only those laws shall be valid in the Republic of Croatia that have been enacted by the Croatian Parliament, the Sabor, and pending disassociation, also the federal regulations that have not been invalidated.*

zostało umieszczone (OG, No. 34/92), a w późniejszych ustawach konstytucyjnych omawiana regulacja została uchylona (OG, No. 91/92, 62/93, 105/95 i 110/96).

Rozpoznając w przedmiotowej sprawie skargi dotyczące przepisów ustawy o odszkodowaniu za mienie wywłaszczone w okresie rządów komunistycznych, Sąd uznał, że skarżący utracili prawo własności, które zostało im odjęte, już w czasach rządów komunistycznych w Jugosławii, zatem właściwym wzorcem w sprawie nie mogą być przepisy konstytucji dotyczące ochrony własności i warunków wywłaszczenia.

Ponadto Sąd uznał, że – biorąc pod uwagę datę uchwalenia Konstytucji Republiki Chorwacji, 22 grudnia 1990 r., jak również jej zastosowanie tylko do stosunków prawnych powstałych po jej uchwaleniu i wejściu w życie – postanowienia konstytucji nie mogą być użyte jako wzorce kontroli ustaw dawnej Jugosławii i Socjalistycznej Republiki Chorwacji, chociaż nie ulega wątpliwości, że ówczesne ustawy o wywłaszczeniu były sprzeczne z fundamentalnymi zasadami ochrony praw człowieka, gwarantowanymi w obecnie obowiązującej konstytucji.

Co do zasady, postanowienia Konstytucji Republiki Chorwacji nie mogą być bezpośrednio stosowane do kontroli aktów prawnych wydanych przez organy wcześniej istniejącego państwa ani też nie mogą być wzorcami kontroli dla badania ich zgodności z ustawą zasadniczą. Wyjątkowo, Konstytucja Republiki Chorwacji będzie mogła być zastosowana, jeśli wydane przed 1990 r. akty prawne zostały włączone do porządku prawnego Republiki Chorwackiej poprzez ustawę o przejęciu ustaw federalnych (OG, No. 53/91).

Przekładając tę tezę na okoliczności zawisłej sprawy, Sąd uznał, że ustawa o odszkodowaniu za mienie wywłaszczone w okresie rządów komunistów jugosłowiańskich nie jest niezgodna z konstytucją z tego tylko powodu, że nie przyznała pełni praw dawnych właścicielom; zgodność lub niezgodność z konstytucją wskazanej ustawy powinna być zbadana w świetle aktualnie obowiązującej ustawy zasadniczej, nie zaś przez porównanie z niesprawiedliwymi i uwarunkowanymi ideologicznie aktami prawa poprzedniej władzy.

Gruzja²⁰

Pyt. 1

Zgodnie z art. 19.1(1) ustawy organicznej o Sądzie Konstytucyjnym Gruzji, Sąd ten jest uprawniony do unieważnienia (*to invalidate*) aktów normatywnych, które są niezgodne z Konstytucją Gruzji. Data uchwalenia kontrolowanej normy nie ma przy tym znaczenia dla możliwości wykonania powyższej kompetencji.

Jedynym istotnym elementem jest obowiązywanie aktu normatywnego: nie może on być uchylony przez organ, który go uprzednio uchwalił lub wydał, albo też przez sąd powszechny.

Jeśli więc obowiązujący akt normatywny narusza obecnie prawa konstytucyjne jednostki lub jest niezgodny z innymi regulacjami ustawy zasadniczej, skarga konstytucyjna wniesiona do

²⁰ Odpowiedź nadesłana z Constitutional Court of Georgia przez p. Kartlosa Kipiani, dn. 30 lipca 2009 r.

Sądu Konstytucyjnego zostanie przyjęta do rozpoznania, zaś zaskarżona norma „unieważniona” (*will be invalidated*), jeśli zarzuty podniesione przez skarżącego okażą się uzasadnione.

Pyt. 2 i 3

Konstytucja Gruzji została uchwalona w 1995 r.,²¹ w cztery lata po odzyskaniu niepodległości w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego w 1991 r. Stanowi ona nadrzędne prawo, a wszystkie akty niższego rzędu muszą z nią być zgodne. Zatem kontrolowanie zgodności aktów normatywnych z wcześniej obowiązującymi konstytucjami nie należy do właściwości Gruzji [organów państwa gruzińskiego – A.Ś.], gdyż ustawa zasadnicza z 1995 r. wymaga, by wszystkie inne normy prawne były zgodne z obecnie obowiązującą konstytucją. Z tego punktu widzenia nieistotne jest, że preambuła konstytucji z 1995 r. odwołuje się do ustawy zasadniczej z 1921 r.,²² gdyż jest to tylko deklaracja, która nie rodzi skutków prawnych, co podkreślił Sąd Konstytucyjny w sprawie obywateli Gruzji Zaur Elashvili i inni przeciwko Parlamentowi Gruzji z 18 maja 2007 r.,²³ dotyczącej konstytucyjności przepisu ustawy o przedsiębiorcach (uchwalonego 24 maja 2005 r.).

W powołanej już sprawie obywateli Gruzji Zaur Elashvili i inni przeciwko Parlamentowi Gruzji skarżący jako wzorzec kontroli powołali przepis konstytucji z 1921 r. dotyczący wyłączenia i ograniczeń dla prywatnych przedsiębiorstw, uzasadniając to odwołaniem w preambule konstytucji z 1995 r. do ustawy zasadniczej z 1921 r. Jednak w ocenie Sądu Konstytucyjnego, deklaracja zawarta w preambule ma znaczenie wyłącznie nawiązania do tradycji państwa gruzińskiego, na fundamentach którego uchwalono Konstytucję Republiki Gruzji w 1921 r. Preambuła ustawy zasadniczej z 1995 r. odnosi się bowiem do pewnych wartości i zasad ogólnych, nie zaś do konkretnych norm. Nadto, zdaniem Sądu, trzeba mieć na względzie, że konstytucja z 1921 r. była uchwalona stosownie do ówczesnej sytuacji, uwzględniała obowiązujące wtedy polityczno-prawne koncepcje, podczas gdy sfera praw i wolności człowieka jest dynamiczna i zmienia się w kierunku wzmocnienia tych prawa i wolności oraz ich ochrony.

Z tego względu Sąd uznał, że właściwym wzorcem kontroli jest przepis konstytucji z 1995 r.

Luksemburg²⁴

Sąd Konstytucyjny Wielkiego Księstwa Luksemburga w wyroku z 23 grudnia 2005 r., nr 28/05,²⁵ orzekł, że poddany kontroli przepis ustawy z 29 kwietnia 1983 r. o wykonywaniu

²¹ Sąd Konstytucyjny został utworzony na mocy art. 83.1. ustawy zasadniczej.

²² *It is noteworthy, that present Constitution of Georgia asserts in the Preamble, that it is based on the “the basic principles of the Constitution of Georgia of 1921”, however this statement does not grant any legal force to the Constitution of Georgia of 1921.*

²³ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

²⁴ Odpowiedź nadesłana z Cour Constitutionnelle du Grand – Duché de Luxembourg przez p. Jeana Jentgena dn. 31 lipca 2009 r. Konstytucja z 17 października 1868 r., dostępna pod adresem: http://www.legilux.public.lu/leg/textescoordonnes/recueils/constitution_droits_de_lhomme/CONST1.pdf

zawodu lekarza i lekarza dentysty oraz weterynarza, zgodnie z którym kodeks etyki lekarskiej lekarzy i lekarzy dentystów wydaje *collège médical*, a zatwierdza minister zdrowia, jest niezgodny z art. 36 konstytucji w ówczesnym brzmieniu. Wskazana norma ustawy zasadniczej została zmieniona ustawą z dnia 19 listopada 2004 r. Przed nowelizacją art. 36 konstytucji przewidywał, że Wielki Książe wydaje rozporządzenia i zarządzenia niezbędne do wykonania ustaw, przy czym nie ma prawa zawiesić ustawy ani zwolnić od jej wykonania.²⁶ Ta dyspozycja art. 36 była wzorcem kontroli w omawianej sprawie.

Natomiast w wyroku z 6 czerwca 2008 r., nr 44/07²⁷ Sąd Konstytucyjny uznał, że przepis art. 334-2, *alinéa* 2, zdanie pierwsze kodeksu cywilnego w brzmieniu nadanym ustawą z 13 kwietnia 1979 r., zmienionym ustawą z 13 lipca 1982 r., a obowiązującym do 23 grudnia 2005 r., jest niezgodny z art. 10 bis ustęp 1 konstytucji, dodanym ustawą z 29 kwietnia 1999 r.²⁸ Sąd wskazał, że różne traktowanie matki i ojca dziecka pozamałżeńskiego (w zakresie nadania dziecku, którego ojcostwo zostało uznane, nazwiska ojca) powodowane interesem tego dziecka – dążeniem do upodobnienia sytuacji do pozycji dziecka z zalegalizowanego związku – jest niewystarczającym uzasadnieniem wprowadzonego zróżnicowania, a kontrolowana regulacja narusza zasadę równości obywateli wobec prawa. Sąd nie uzasadnił bliżej, dlaczego do oceny kontrolowanego przepisu zastosował wzorzec wywiedziony z normy konstytucyjnej uchwalonej później niż badana regulacja.

Łotwa²⁹

Pyt. 1 i 2

Konstytucja Republiki Łotwy (*Staversme*) została uchwalona 15 lutego 1922 r. i weszła w życie 7 listopada 1922 r. Pod rządami sowieckimi wprowadzono inną konstytucję, która obowiązywała do odzyskania niepodległości przez Łotwę. Deklaracja niepodległości z 4 maja 1990 r. regulowała okres „przejściowy”, to jest dalsze obowiązywanie ustawy zasadniczej pochodzącej z okresu komunizmu oraz przywrócenie obowiązywania *Staversme*, do czasu pełnego przywrócenia konstytucji z 1922 r.

Sąd Konstytucyjny orzeka zawsze o zgodności lub niezgodności normy z konstytucją obowiązującą w czasie rozstrzygania danej sprawy. Nie ma na Łotwie obowiązujących przepisów prawnych, które były uchwalone przed wejściem w życie *Staversme*.

Rozdział VIII *Staversme*, „Podstawowe prawa człowieka”, został dodany nowelą z 15 października 1998 r., która weszła w życie 6 listopada 1998 r. Sąd Konstytucyjny orzeka o zgodności z konstytucją norm uchwalonych przed 1998 r., stosując m.in. wzorce kontroli

²⁵ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

²⁶ Le Grand-Duc fait les règlements et arrêtés nécessaires pour l'exécution des lois, sans pouvoir jamais ni suspendre les lois elles-mêmes, ni dispenser de leur exécution

²⁷ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

²⁸ Zgodnie z informacjami dostępnymi w Internecie, art. 10 bis zastąpił art. 11 ust. 2 konstytucji. Nowelizacja konstytucji nastąpiła ustawą z 29 kwietnia 1999 r. – loi du 29 avril 1999 portant révision du paragraphe (2) de l'article 11 de la Constitution. Ustawa dostępna pod adresem: <http://www.legilux.public.lu/leg/a/archives/1999/0049/a049.pdf>

²⁹ Odpowiedź nadesłana z Łotewskiego Sądu Konstytucyjnego przez p. Lailę Jurcena, dn. 27 lipca 2009 r.

zawarte w rozdziale VIII ustawy zasadniczej. Przykładowo, Kodeks karny wykonawczy wszedł w życie 4 stycznia 1971 r. i jego przepisy kilkakrotnie podlegały kontroli konstytucyjnej z normami określającymi podstawowe prawa człowieka.

Pyt. 3

Nie było takich spraw rozstrzygniętych przez łotewski Sąd Konstytucyjny.

Meksyk³⁰

Pyt. 1

Konstytucja Meksyku została opublikowana 5 lutego 1917 r., a weszła w życie w maju 1917 r. Niezwykle rzadko rozstrzygane są sprawy dotyczące zgodności z konstytucją przepisów wydanych przed wejściem w życie ustawy zasadniczej.

W wyroku z 17 grudnia 1917 r. Narodowy Sąd Najwyższy w pełnym składzie w sprawie ze skargi (*amparo*) Ignacio Álvarez e Icaza,³¹ uznał, że normy prawne uchwalone przed wejściem w życie konstytucji obowiązują, jeśli nie są sprzeczne z ustawą zasadniczą lub nie zostały uchylone. Podobnie w sprawie Evaristo Colina et All z 4 sierpnia 1921 r.³² Narodowy Sąd Najwyższy w pełnym składzie wskazał, że przepisy prawne uchwalone przed majem 1917 r. należy uważać za obowiązujące, chyba że są sprzeczne z ustawą zasadniczą z 1917 r. Można stąd wywnioskować, że w ewentualnym postępowaniu, którego przedmiotem będzie konstytucyjność przepisów uchwalonych przed majem 1917 r., właściwy sąd³³ będzie badał zgodność kontrolowanej normy z konstytucją z 1917 r.

Pyt. 2

Mając na względzie powyższe rozważania, stwierdzić należy, że nie jest możliwa kontrola zgodności z konstytucją obowiązującą przed 1917.

Pyt. 3

Sądy rozstrzygające sprawy zainicjowane *amparo* orzekają na podstawie konstytucji z 1917 r., jednak nic nie stoi na przeszkodzie, by uwzględniły istotne okoliczności faktyczne i prawne (*relevant facts and judicial circumstances*) istniejące w okresie „przedkonstytucyjnym”.

³⁰ Odpowiedź nadesłana przez p. Pablo Munoz, dn. 29 lipca 2009 r.

³¹ Opubl. Federation Judicial Journal I (Semanao Judicial de la Federación I), page 809 under the title “LEGISLACION PRECONSTITUCIONAL” (PRECONSTITUTIONAL LEGISLATION) of the Fifth Period.

³² Opubl. Federation Judicial Journal IX (Semanao Judicial de la Federación IX), page 255 under the title “LEYES DEL PERIODO PRECONSTITUCIONAL” (LAWS FROM THE PRECONSTITUTIONAL PERIOD) of the Fifth Period.

³³ Amparo jest szczególną instytucją, która pozwala wnieść skargę także do sądów powszechnych.

Ostatnio, w wyroku z 23 maja 2007 r.³⁴ pierwsza izba Narodowego Sądu Najwyższego uznała, że art. 1 ustawy z 12 kwietnia 1917 r. o przestępstwach prasowych (a więc ustawy uchwalonej przed wejściem w życie konstytucji z 1917 r.) jest zgodny (*was not contrary*) z ustawą zasadniczą.

Słowenia³⁵

W postanowieniu z 22 października 1992 r., nr U-I-118/92-7,³⁶ słoweński Sąd Konstytucyjny odmówił nadania biegu sprawie dotyczącej konstytucyjności aktu „Zalecenia znoszące stan wyjątkowy” (*Guidelines for abolishing emergency conditions*)³⁷ z dwóch powodów. Po pierwsze, w chwili wejścia w życie ustawy konstytucyjnej o wprowadzeniu Deklaracji Suwerenności i Niepodległości Republiki Słowenii,³⁸ to jest 25 czerwca 1991 r., zaskarżony akt nie obowiązywał i nie był prawem obowiązującym w Republice Słowenii w rozumieniu art. 4 wskazanej ustawy konstytucyjnej. Po drugie, nieopublikowane akty nie były prawnie obowiązujące, ponieważ poprzednia konstytucja wymagała ogłoszenia przed wejściem w życie danej regulacji (opublikowanie w „tajnym publikatorze” – *Secret Paper* – nie spełniało tego wymogu). Sąd Konstytucyjny nie może orzekać o przepisach, które nie są częścią systemu prawnego Republiki Słowenii.

W orzeczeniach z 17 listopada 1994 r. (U-I-99/94-4)³⁹ oraz z 13 kwietnia 1995 r. (U-I-18/95),⁴⁰ Sąd Konstytucyjny rozpoznawał sprawy dotyczące aktów wydanych tuż po II wojnie światowej, na mocy których odjęto własność określonym osobom. W wyroku z 1994 r. Sąd rozpoznawał skargę na dekret o przejęciu przez państwo własności rzeczy należących do wroga, państwowym zarządzie mieniem osób nieobecnych oraz konfiskacie mienia przemocą zagarniętego przez siły okupacyjne.⁴¹ Dekret ten utracił moc obowiązującą 14 sierpnia 1946 r.,⁴² zatem nie mógł stać się częścią obowiązującego prawa w Republice Słowenii, co powoduje, że Sąd Konstytucyjny nie jest uprawniony do kontroli jego zgodności z konstytucją. Zwrot mienia skonfiskowanego na mocy omawianego dekretu został

³⁴ Nr 1a.CXLVIII/2007. Opubl. Federation Judicial Journal XXVI (Semanao Judicial de la Federaci3n XXVI) of Julio 2007, page 272 under the title “VIDA PRIVADA. EL ARTÍCULO 1o. DE LA LEY SOBRE DELITOS DE IMPRENTA, AL PROTEGER EL HONOR Y LA REPUTACI3N FRENTE A CUALQUIER MANIFESTACI3N O EXPRESI3N MALICIOSA, NO EXCEDE EL LÍMITE ESTABLECIDO POR EL ARTÍCULO 7o. DE LA CONSTITUCI3N FEDERAL.” (PRIVATE LIFE. ARTICLE 1 OF THE PRESS CRIMES LAW, WHEN IT PROTECTS HONOR AND REPUTATION FROM ANY MALICE EXPRESSION OR MANIFESTATION, DO NOT EXCEED THE LIMIT ESTABLISHED ON ARTICLE 7 OF THE FEDERAL CONSTITUTION) of the Ninth Period

³⁵ Odpowiedź nadesłana ze Słoweńskiego Sądu Konstytucyjnego przez p. Arne Marjan Mavcic, dn. 15 lipca 2009 r.

³⁶ Postanowienie nadesłane w wersji elektronicznej do ZOiS.

³⁷ Official Gazette of the Socialist Republic of Yugoslavia – Secret paper no. 32, Belgrade, 28/7-1989, year IX).

³⁸ Constitutional Law on Execution of the Charter of Sovereignty and Independence of the Republic of Slovenia

³⁹ Orzeczenie nadesłane w wersji elektronicznej do ZOiS.

⁴⁰ Orzeczenie nadesłane w wersji elektronicznej do ZOiS.

⁴¹ Official Gazette DFY, No. 2/45.

⁴² Official Gazette FPFY, No. 63/46.

uregulowany w ustawie o denacjonalizacji.⁴³ Podobnie, w orzeczeniu z 1995 r. Sąd z powodów formalnych odmówił merytorycznego rozpoznania sprawy.

Ukraina⁴⁴

Pyt. 1

W ustawie o Sądzie Konstytucyjnym Ukrainy, w rozdziale „Postanowienia końcowe i przepisy przejściowe” wprost przewidziano, że kontrola zgodności z konstytucją aktów prawnych wydanych przed wejściem w życie ustawy zasadniczej należy do kompetencji Sądu Konstytucyjnego.

Pyt. 2 i 3

Konstytucja Ukrainy, uchwalona 28 czerwca 1996 r., została istotnie znowelizowana 8 grudnia 2004 r. (nowela weszła w życie 1 stycznia 2006 r.) w zakresie zasad podziału władz oraz rozdziału kompetencji. W dwóch orzeczeniach – z 2 października 2008 r., nr 19-rp/2008⁴⁵ oraz z 8 października 2008 r., nr 21-rp/2008⁴⁶ - Sąd Konstytucyjny uznał, że po nowelizacji ustawy zasadniczej poddane jego kontroli normy stały się niezgodne z konstytucją. W sprawie nr 19-rp/2008 przepis ustawy powierzał Prezydentowi szerokie uprawnienia w zakresie regulacji rynku usług finansowych, a tę kompetencję głowy państwa zniosła nowela konstytucji z 2004 r. Z kolei w wyroku nr 21-rp/2008 dekret z 2008 r., wydany przez prezydenta na podstawie ustawy z 2003 r., upoważniającej głowę państwa do jej wykonania, został uznany za niezgodny z ustawą zasadniczą. Akt prawny prezydenta dotyczył bowiem sfery uprawnień, których pozbawiła głowę państwa nowela z 2004 r.: tworzenia, reorganizacji oraz likwidacji centralnych organów władzy wykonawczej - na wniosek premiera.

Na tej podstawie można stwierdzić, że Sąd Konstytucyjny bada zgodność z konstytucją obowiązującą w chwili orzekania, a nie w chwili wydawania aktu normatywnego (sprawa nr 19-rp/2008; pośrednio także wyrok nr 21-rp/2008). Wydaje się, iż kontrolowana norma, choć zgodna z konstytucją w momencie uchwalenia może „stać się niekonstytucyjna” w wyniku zmian ustawy zasadniczej.

⁴³ Official Gazette RS, No. 27/92, No. 31/93.

⁴⁴ Odpowiedź nadesłana z Ukraińskiego Sądu Konstytucyjnego przez p. Olgę Kravchenko, dn. 20 lipca 2009 r.

⁴⁵ Ophitsiyeni Visnyk Ukrainy (Official Gazette) № 79/2008. Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

⁴⁶ Ophitsiyeni Visnyk Ukrainy (Official Gazette) № 80/2008. Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

Pyt. 1

Ponieważ proces transformacji oparty jest na praworządności (przeprowadzony z poszanowaniem zasad legislacyjnych obowiązujących w poprzednim reżimie oraz rozpoczęty formalnie przez „stary”, komunistyczny parlament), Sąd Konstytucyjny nie wyróżnia przed- oraz pokonstytucyjnego prawa. Niezależnie od daty uchwalenia, wszystkie normy prawne powinny być zgodne z aktualnie obowiązującą konstytucją.⁴⁸

Pyt. 2 i 3

W wyroku z 5 marca 1992 r., 11/92,⁴⁹ węgierski Sąd Konstytucyjny rozpoznał sprawę z wniosku prezydenta (w ramach kontroli prewencyjnej) o zbadanie konstytucyjności ustawy IV/1991 o ściganiu zbrodni nie ściganych wcześniej z powodów politycznych.⁵⁰ Sąd wskazał, że *w zakresie mocy obowiązującej, nie ma rozróżnienia na prawo uchwalone przed oraz po wejściu w życie Konstytucji. Legitymacja różnych systemów politycznych przez ostatnie pół wieku jest bez znaczenia z tej perspektywy; to jest, z punktu widzenia konstytucyjności norm, nie tworzy istotnej kategorii. Niezależnie od daty uchwalenia, każda obowiązująca norma prawna musi być zgodna z Konstytucją. Kontrola konstytucyjna nie może się odbywać z zastosowaniem dwóch różnych wzorców kontroli. Data uchwalenia może mieć znaczenie w zakresie, w jakim wydane przed wejściem w życie Konstytucji prawo stało się niekonstytucyjne z uwagi na wejście w życie nowej ustawy zasadniczej.*⁵¹ Ponadto, prezydent w swoim wniosku podkreślił, iż *skoro zmiana systemu nastąpiła z zachowaniem zasady legalizmu, wynikającej z zasady demokratycznego państwa prawnego, stare prawo zachowało moc obowiązującą i w konsekwencji, niezależnie od daty uchwalenia, każde prawo musi być zgodne z obecną Konstytucją. (...) odwołanie do sytuacji historycznej, jak i wynikające z zasady państwa prawa standardy sprawiedliwości nie mogą być podstawą do odrzucenia zasady pewności prawa, jako podstawowej gwarancji zasady demokratycznego państwa prawnego.*⁵²

⁴⁷ Odpowiedź nadesłana z Constitutional Court of the Republic of Hungary przez p. Krisztinę Kovacs, dn. 10 sierpnia 2009 r.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Wyrok nadesłany w wersji elektronicznej do ZOiS.

⁵⁰ Act IV/1991 on the Prosecution of Serious Criminal Offences not previously prosecuted for Political Reasons.

⁵¹ The old law retained its validity. With respect to its validity, there is no distinction between "pre-Constitution" and "post-Constitution" law. The legitimacy of the different (political) systems during the past half century is irrelevant from this perspective; that is, from the viewpoint of the constitutionality of laws, it does not comprise a meaningful category. Irrespective of its date of enactment, each valid legal rule must conform with the new Constitution. Likewise, constitutional review does not admit two different standards for the review of laws. The date of enactment can be important insofar as previous laws may have become unconstitutional when the new Constitution entered into force.

⁵² Since the change of system had proceeded on the principle of legality as imposed by the rule of law, the old law had thereby retained its validity and thus, irrespective of the date of enactment, every law had to comply with the present Constitution. (...) Accordingly, reference to historical situations and the rule of law's requirement of justice could not be used to set aside legal certainty as a basic guarantee of the rule of law.